

הרב גבריאל ציננער

רב דק"ק ומח"ס
נטעי גבריאל
ברוקלין נ.י. יע"א

אם אשה שנדרכה ס"ת חדשה רשאי לעשות נביתם גלילת הס"ת כשבעלה המגביה

ז"ך סיון תשע"ד

בהיותו כותב ס"ת בטאלמוטש ציוו עליו להביא היריעות לאשת הרב אב"ד דשם לתופרם וכן הוכרח לעשות להניחה לתופרו והי" מפקפק על זה יען דנשים פסולות לכל תיקן עשייתן ולזה התחכם לתופרן בעצמו חמש תפירות והשאר הניח אותה לתופרן כיון דבדיעבד כשר באלו התפירות שתפר כבודו כדקיי"ל לענין נקרע זו תו"ד בקצרה, ולהיות כי אין הענין סובל אריכות הנני להשיבו בקיצור לענין דינא, הנה לענין כתיבת ס"ת קיי"ל דנשים פסולות נפסק הש"ע ביו"ד ה' ס"ת ודלא כהדרישה שרוצה להכשיר נשים לכתיבת ס"ת ודבריו נראים מהלכה וכיון דבכלל כתבו לכם היא הכתיבה וכל דיניה הנאמרים מהלמ"מ כמ"ש הרמב"ן בסוכה במלחמות פ"ק א"כ הה"ד שפסולין נשים לתפירות ס"ת היא מהלמ"מ כמו דפסולין לכתובה וכן מצאתי במחצית השקל או"ח סי' ל"ט סק"ו שפוסל נשים לתפירות ס"ת וכתב דצריכין להשיגח על הסופרים שאין נזהרין בזה, ולפ"ז גם מה שהתחכם כבודו לתפור בעצמו חמש תפירות והשאר תפרה אשת הרב לכאורה לא פעל מידי בזה דהגם דבדיעבד די באלו שתפר מעלתו ואין השאר מעכב מ"מ כיון דלכתחלה בעינן תפירות הכל וכיון דנשים פסולות לתפירות ס"ת גרע תפירתה טפי מאילו לא נתפר כלל עיי"ש.

וכ"כ שו"ת מי יהודה או"ח (להג"ר יודא אלטמאן) סי' י"ג ע"ד אשר שאל איזה סיוע ותיקון אפשר להניח לנשים לעשות בהחינוך ס"ת למען יהיה גם להם חלק בהמצוה, ואנכי חקרתי לומר דיש להתיר התפירה של הס"ת להעמודים לנשים דהא כבר מבואר בבני יונה

לכבוד ידידי וחביבי הרה"ג כהן שדעתו יפה, מלא וגדוש בתורה ובחכמה, כש"ת הרב מרדכי הכהן כ"ץ שליט"א אב"ד אברכי תורה ודעת.

הנני בתשובה מאהבה על שאלתך, אשה נדבה ס"ת חדשה ורצתה לקחת חלק בהמצוה אם רשאי לכבדה בביתם בגלילת הס"ת כשבעלה מגביה.

תשובה. הנה מצינו שדנו בפוסקים שחיפשו הנשים אחר מעשה מצוה לזכותם בנתינת ס"ת חדשה ודנים אם רשאי לנשים לתפור עמודי ס"ת כמ"ש שו"ת מהר"ם מלובלין סי' ס"ח, מג"א סי' ל"ט סק"ו, דע"ק סי' רפ"א סק"א, הגהות נחלת צבי שם וביאור הלכה סי' ל"ט ד"ה בכל.

וכ"כ בקונטרס עשרים בסוף ספר מגן האלף להגאון מפלאצק שמתרעם על המנהג שנשמע פה כשגומרין ס"ת נוהגין הסופרים ובעלי הבתים להזמין נשים יקרות שיסייעו לדבר מצוה לתפור היריעות לחברם אשה אל אחותה שאין נכון לעשות כן עיי"ש, וכ"כ שו"ת מהרי"א אסאד יו"ד סי' רפ"א עיי"ש.

אכן כמה פוסקים התירו כמ"ש ערוה"ש סי' רע"ח סי"ב וז"ל ואנו רואים מנהג ישראל שהנשים תופרות הס"ת ושמחים בהמצוה ומנהג ישראל תורה, ואין שום מקום בדין למונעם מזה ונחת רוח הוא להן וכן עיקר לדינא עכ"ד.

וכ"כ שו"ת דברי יעקב (להגאון רבי יעקב שור) סי' ז', ע"ד אשר שאלני כבודו אם נשי כשירות לתפירות ס"ת ואמר מעשה שהי' כי

מצוה, ועי' בתשו' יהודא יעלה סי' רפ"א מש"ס בנ.. וכ' דיש משום ביזוי מצוה אם נשים תופרת ובמחכ"ת זה אינו, דאדרבה עושין משום כבוד מצוה דחביב עליהו, ועי' תרמ"ט ס"י ציין עליו המג"א גבי לולב אם אגדו עכ"ר ובמג"א שם ח', ושם שפיר יש ביזוי מצוה דעושה ע"י עכו"ם ונראה כמתעצל לעשות בעצמו ומבזה בזה המצוה אבל גבי הנשים שהם עושות התפירות משום חיוב רשאי לכבד להם בזה עכ"ד. וכ"כ מאסף לעל המחנות לשו"ע סי' ל"ט סקכ"ז שכן המנהג.

וכ"כ בספר כמו השחר (להגאון רבי נתן נטע לאנדא) מערכת ת' סק"ג וז"ל, תפירת ס"ת ביותר מן השיעור הצריך שהוא רק לנוי כ' הפ"ת בנ"צ סי' רפ"א שלא יתפרו נשים כמ"ש המג"א תרמ"ט באגודת לולב דלכתחילה אין לאשה לאגוד, ע"ש. ולי נראה לפמ"ש מהרי"ק שרש ט' דמנהג ישראל תורה לרחות כהן מחתן בראשית בשביל המתנדבים שזה כבוד התורה א"כ הנשים שנותנין הרבה ממון שיתפרו זהו נוי וכבוד לתורה, אך כאן יש חשש דלמא יפסקו התפירות שתפרו הזכרים וישארו תפירות הנשים לחדו ויכשירו הס"ת ע"י תפירות אלו, ובס' שר האלף בסופו בקונט' עשרים גרה כ' תשובה לאסור תפירת הנשים והביא שיש סופרים מניחין לנשים לתפור בשביל ממון שפורעין להם ואח"כ פותחין התפירות שלהם ואיכא אונאה וגזל ע"ש, ויש לצדד בשתפרו יותר מהשיעור הצריך הוי הידור ונוי לס"ת לפי שעה וכשפותחין אח"כ שלא להכשיר מכחם, מ"מ כבר זכו בהידור מצוה וליכא גזל ואונאה ויותר טוב להודיע להם כן, אלא דנראה כיון שההכרח להסיר תפירות אלו אין להחשיבם נוי והידור עכ"ד.

וראה בספר חסידים סי' רע"ט אחד היה תופר ס"ת בא כומר ורצה לעזור לו, ולא רצה היהודי על שם שכתוב (נחמי' ב' ט) ואנחנו עבדיו נקום ובנינו, ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים (ירושלמי שקלים א' ד). וכתב בהגהות מהר"ש זהו ע"פ שאמרו בירושלמי

דהתפירה לא מעכב כלל ואם לא נתפר הס"ת להעמודים ג"כ כשר, וע"כ נהגו הסופרים לחבר הס"ת להעמודים בחתיכת קלף ולא בגידין אף דליריעות הלכה למשה מסיני דהתפירה הוא רק בגידין, ועי' באריכות בח"ס יו"ד סי' רע"ז מחזיק במנהג הסופרים בזה דכל ענין חיבור הס"ת לעמודים הוא שיהיה חיבור חזק למען לא יקרע בעת ההגבהה וכדומה, ועכ"פ אין תפירה זו ענין לתפירת יריעות הס"ת כלל, וכיון דאפילו בתפירות דיריעות אשר הוא הלכה למשה מסיני כשר בנשים ורק לכתחלה נאמר שיהיה עסק זה ע"י נשים עי"ש.

וכ"כ תורת חיים סי' ל"ט סק"א על השו"ע ואם תפר וחיפה התפילין פסול שזהו בכלל תיקון עשייתן הן וכו' וה"ה אם חסר ס"ת וכו' (מהר"ם ללובלין ש"ח מג"א ז') ועי' מחהש"ק דה"ה נשים מבואר שם שפסולין לתפירת ס"ת וצריך להשיג ע"ז כי אין הסופרים נזהרים בזה יעו"ש. ועי' בנחלת צבי מהפ"ת יו"ד רפ"א ב' שלא יתפרו הנשים כל היריעה אלא התפירה ראשונה ואחרונה ועשה הסופר וגם באמצע היריעה בין ב' או ג' תפירות שעושות הנשים יעשה הסופר א' ואין לחוש מה שתופרים הנשים איזה תפירות באמצע יעו"ש וכן נוהגים, ולענ"ד היה נראה דכבר האיר הרשב"א בס"י לה, דנשים יהי' חייבים במ"ע של כתיבת ס"ת הגם שהם פסולים לכתוב ס"ת טעמא של דבר יען דאינה בוקשתם דתפילין א"כ לא הוי בכלל וכתבתם גם בס"ת וראיה ממזוזה דחייב אשה אעפ"כ פסולה לכתוב יעו"ש, ועי' בש"ך שם סק"ו דהדרישה כתב דבס"ת אינם פסולים עבד ואשה וקטן רק בתפילין אבל אינו מוכרח, וכבר תמהו רבים הא מפורש בגיטין דמ"ה דפסולים אפי' לס"ת, ולע"ד כוונת הדרישה דבתפילין מדאורייתא פסולין משא"כ בס"ת רק מדרבנן ולפ"ז אפילו אם התפירה בכלל תיקון עשייתן הוא והם פסולים אבל רק בתפילין אבל בס"ת פסולין רק לכתובה אבל לא לשאר תיקון וע"ז סומכין העולם ותופרים הנשים הס"ת משום הידור

ורצה לעזור לו ולא רצה היהודי עיי"ש דכתב ואנתנו עבדיו נקום ובנינו ולכס אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם, וכדי שלא יהי דבריו ראי' נגד המהר"ם מלובלין שבמג"א הנ"ל, דהם דברו מטעמא דכללא דכל הפסול לכתיבתן פסול לכל תיקון עשייתם אם גם תפירות היריעות אשה אל אחותה הוא בכלל, ואלו הס"ת עשהו רק למידת חסידות מקרא דנחמי' הנ"ל, ולכן רצה בהגהות חס"ל לפרש דהס"ת איירי בסיוע להכנות או תוספות תפירות, ועיי' במקור חסד על הספר חסידים שם. ולדברינו הי' א"ש לפרשו דהכוונה אל תפירת כל הס"ת אל עמודי דבזה אין מצד הדין שום קפיידא ולכן מנע את הגוי רק מצד קרא דנתמי', ולשון הי' תופר ספר תורה מורה כן דלא כ' תופר יריעות א"ש יותר כדברינו, ועיי' בערוך השולחן סוסי' רע"ה שהביא מנהגם דנשים הי' תופרות אפי' היריעות זא"ז, וכמו שנראה מכמה בעלי תשו' בדורות הקודמים אבל אף אחרי מה שהחמיר המג"א מיסודו של המהר"ם מלובלין, אכן לתפור אל העמודים אין שום מקום להחמיר ומנהגן של ישראל תורה היא וכ' אל תטוש תורת אמך, ומה שרוצות להתייקר בכבוד גמרה של תורה אין למנען כלל עכ"ד.

וכ"כ בספר ישמח לבב דיני סת"מ אות א' והמנהג בזה שמניחים יריעה אחת בשביל הנשים התופרות זו אחר זו ע"מ לסתור ולבסוף תופר אותה הסופר מתחלה ועד סוף וגם הנשים יודעות זה ואין כאן גניבת דעת עכ"ד.

וכ"כ בספר נהגו העם תמ"א אות ב' שכן מנהג בערי מארקו עיי"ש. וכ"כ שו"ת שמש ומגן ח"ג סי' פ"ח אות ט"ז מנהג מרוקו אם התפירה של ס"ת היא בבית, גם הנשים היו תופרים לבדן, בלי תערובת עם אנשים, רק כאשר גומרים אנשים אז מתקרבין לתפור, ובצניעות גדולה ובמלבוש צנוע.

וראה בספר חסידים אות תתקל"ב-לג שמנהג נשים לתפור ולתחוב מעשה מחט המעילות ויריעות הס"ת.

שקלים פ"א דאין מקבלין מהם לחומת ירושלים ולפ"ז כמו ששם אם קבלו אין מחזירין כנראה מסיודו ד' הרמב"ם בהלכות מת"ע פ"ח ה"ח שלא סיים ואם לקחו מחזירין עיי"ש, ה"ה הכא אם תפרו אינו פוסל הס"ת, ועכ"פ נראה מד' רבינו דפסול כל שאינו בקשירה אינו בתפירה ל"ש בתפירת ס"ת אפי' לכתחילה מדחפש לי טעם אחר וצע"ק על תשובות מהר"ם מלובלין סי' פ"ח מובא במג"א סי' ל"ט וביותר על ת' נ"צ שביוד" סי' רפ"א דפוסל אף בדיעבד ולא ראה דברי המהר"ם והמג"א והס"ח.

וכתב עוד שם בהגהות חסד לאברהם, מדברי רבינו בסי' שאחר זה מוכח, שלתפור ס"ת עיי' נכרי מדינא אסור בכתיבה ונראה שמ"ש שרצה לעזור היינו לסייע בהכנתה א"נ שהיהודי עשה עיקר התפירה בראשי היריעה ובאמצע והנכרי רצה לסייע בתוספות תפירה באמצע שאינן מעכבות עיין פ"ת יו"ד סי' רפ"א ס"ג ובנחלת צבי וגם את זה לא הניח את הנכרי מטעם שכתוב ולכס אין חלק וגו'.

וכ"כ שו"ת עטרת משה (מאקאווע) יו"ד סי' ר"ז וז"ל אכן נראה פשוט דכל מה שדברו בזה הוא רק לתפור היריעות אחת אל אחת דבודאי צריכים מה"ד לתופרן, אבל תפירת כל הספ"ת אל העמודים בתחילתו וסופו ענין אחר הוא, והרי כבר כתב בדגול מרבבה בגליון היו"ד סי' רע"ח ובפת"ש ג"כ מביא דעתו דכיון דאין מקור מצד הדין לחברו אל עמודים ממילא אין נפ"מ כמה מחברם אם בגידין או בכל דבר, וכן האריך בזה בתשו' התת"ס תשו' רע"ו חיו"ד וכמ"ש בכני יונה, ואף אם נוהגים גם לתת גידו' בחיבור הס"ת אל העמודים כמ"ש בקסה"ס, מ"מ די ודי במש"כ דלענין המנהג שנשים יקרות כורכות ומחזקות הס"ת אל העמודים אין שום מקום להחמיר בזה, ומצד עצם הענין הרי גם במשכן מפורש בקראי שהי' טוות וכו'.

וחשבתי דאפשר לפרש דברי הספר חסידים אות רע"ט ס"ק א' הי' תופר ס"ת בא כומר

וכן העיד הגאון רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אב"ד האליין שכן מנהג ספינקא לכבד הנשים בשימת המטפחת על הס"ת. וכן העיד אשת חבר כ"ק אדמו"ר רבי יעקב יוסף מספינקא זצ"ל שכן ראתה שכיבדו נשים לשום מטפחת לס"ת חדשה.

והנה יש שני מנהגים, מנהג אונגארן ועוד כשמסיימים כתיבת האותיות גוללין הספר על שלחן. ומנהג פולין ורוסיא שעושים הגבחה וגלילה.

ולמעשה אם לא עושין הגבחה רק גוללין הס"ת על שלחן, יכולה האשה בלבוש צנועות להשים החגורה והמטפחת כשנמצאים שם רק קרובי המשפחה. ובמקומות שעושין הגבחה שאחד מגביה הס"ת וגוללין אותה בידי המגביהו, ורוצים לכבד אשה בגלילה, יש להקפיד על ג' תנאים (א) שתעשה גלילה רק בהגבהת בעלה (בימי טהרתה), או אחיה או בנה (ב) ללכת בלבוש צניעות (ג) שתעשה מעשה הגלילה רק לפני קרובי המשפחה.

וידעתי מעשה בזוג שלא זכו להפקדש בזש"ק י"ד שנים, וכבידו האשה להשים המטפחת לס"ת, ובאותה שנה נפקדה בע"ה.

וכעין זה שיש סגולה לאשה מעוברת שלא תפיל ח"ו, לחגור עצמה בחגורת ס"ת מצינו בשו"ת אבני צדק (להגה"ק מסיגוט זצ"ל) או"ח סי' י"ג שהוא מנהג שהתפשט בעולם עיי"ש. וכ"כ שפע חיים מכתבים ח"ה סי' ת"ה ות"ו והוסיף לקנות חדשה לבית המדרש ותשים החגורה כיס בתוך כיס ותלביש זאת על בשרה ולא תסיר בשום פעם גם בשעת הרחיצה עד אחר הלידה, עיי"ש.

וכבר הביא המנהג הגאון רבי שלמה קלוגער בספרו שו"ת טוב טעם ודעת ח"ב סי' מ"ז, ליישב מה שנהגו לכרוך במפה של הס"ת לסגולה שלא תפיל, דממנ"פ מותר, דאם האשה מוחזקת ח"ו להפיל, במקום סכנה הכל מותר, ואם אינה מוחזקת להפיל ג"כ מותר להגן, שאין זה גנאי לס"ת, עיי"ש.

ידידו דושה"ט

ועי' בספר חיים על קה"ת (להגאון רבי חיים פלאגי) סי' ט"ז אות כ"ב, וז"ל ואולם יש להסתפק אם האשה תוליך ס"ת בתיבה לפני הצבור ואת"ל דלא תעשה כן להכנס בתוך הצבור וליקח ס"ת בחיקה אם יהיה שכתב לה ס"ת מממונה אם היא רוצה להוליכה לס"ת על ידה לביהכ"נ אם איכא בזה שלא תעשה כן משום כבוד צבור או לא וצריך להתיישב בדבר, וכבר עשו מעשה בשתי נשים דכתבו ס"ת בזמנינו והוליכו הספר תורה לבית הכנסת והיו טהורות ופסקו להן אורח נשים עכ"ד.

וא"כ כ"ש דמותר לכבדן בגלילת הס"ת.

וראה בתפארת אריה הל' תפילין או"ח סי' ל"ז פרק נ"ז סק"ב ועל פי מה שראיתי המנהג דבשמחת תורה דוקא הנשים זקנות מלבישות הס"ת, והי' נ"ל דיצא המנהג משום דבגמרא דעירובין איתא דלא מיחו חכמים במיכל שהיתה מנחת תפילין ובפסיקתא איתא שמיחו, ולזה י"ל דתרווייהו איתא דבנערותה דהיתה עלולה לראות דם מיחו בידה, אבל בזקנותה שנסתלקו דמיה לא מיחו בידה דיכולה ליוזר, ומה"ט הואיל ואינה אלא פעם אחת בשנה מקילין ומניחין אותן להלביש הס"ת עכ"ל. ודון מינה לנ"ד.

וראה בב"י או"ח סי' קל"ה וסי' רפ"ב שמביא בשם מהר"ם מרוטענבורג בעיר שכלו כהנים כיצד יתנהגו בעליית ז' קרואים וכו'. דעדיף לכבד לעלות לתורה אשה או קטן מלקרות כהן פעמיים עיי"ש, ונהי דלא קיי"ל כן מ"מ ראינו שבמקום צורך התירו חז"ל.

וראיתי מנהג בעיר זוולר בהולנד שהנהיג הגאון שמואל הירש ז"ל אב"ד, לכבד בגלילת הס"ת אחת מילדות בעזרת נשים ע"כ.

ושמעתי מהרה"ג רבי זלמן לייב מייזליש שליט"א דומ"ץ סאטמאר בב"פ, שאצל זקיניו כ"ק אדמו"ר בעל ברך משה מסאטמאר זצ"ל היה מעשה שכאשר הכניסו ס"ת חדש לעילוי נשמת בתו הרבנית ע"ה אמר לכבד אחד מבנותיה להשים המטפחת (מענטל) על הס"ת, שכן היה המנהג בסיגעט.